

JOEL S. BADEN

J, E, and the Redaction of the Pentateuch

Szerző: Joel S. Baden
ISBN 978-3-16-149930-2
Kiadó: Tübingen, Mohr Siebeck, 2009 (339 oldal)
Sorozat: Forschungen zum Alten Testament

Bevezető gondolatok

Napjainkban, a tudományos művekben olyan kijelentések látnak napvilágot, melyek a Pentateuchos-kutatás „krízisét” vagy a dokumentum-hipotézis „bukását” emlegetik. A régi fragmentum- és kiegészítő modellek, továbbá az újabb forma- és tradíciókritikai elméletek Európában való ismételt felbukkanása nagyfokú bizonytalanságot váltott ki a kortárs biblikusok körében. E kritikai hangok Rolf Rendtorff műve (*Das überlieferungsgeschichtliche Problem des Pentateuch*, 1976), majd tanítványai (E. Blum, F. Crüsemann) munkássága nyomán jelentek meg. Jóllehet jelenleg lehetetlen egy széles körben elfogadott alternatívát kimutatni, igen elterjedt a tudományos körökben úgy vélekedni, hogy a klasszikus elmélet többé nem tartható fenn.¹

A fenti megállapítások azonban nem jelentik sem a dokumentum-hipotézis

teljes elutasítását, sem azt, hogy ne lennének ezen elméletnek követői.² Ezek egyik jeles képviselője Joel S. Baden, aki *J, E, and the Redaction of the Pentateuch* című, 2009-ben megjelent monográfiájában fejt ki ide vonatkozó nézeteit.³

1. Baden érvei a dokumentum-hipotézis mellett

A dokumentum-hipotézis védelmére nézve Baden a következőkre hívja fel a figyelmet. Módszertanilag, a Pentateuchos kanonizált szövegében rejlő nehézségek – az elbeszélés és jogi szöveg részleteinek ellentmondásai, a történelmi megalapozású szakaszban előforduló erőszak megjelenése több helyen, események ismétlődése és váltakozása – magyarázatot igényelnek. Ilyen módon az előttünk álló szöveg lényeges dimenzióin világos jelei láthatók az egységnek és egyenetlenség-

* Jelen recenzió az MRE Doktorok Kollégiumának 2014. július 13–15. között Sárospatakon megrendezett közgyűlése alkalmán, az Ószövetségi Szekció ülésén elhangzott könyvismertetés szerkesztett változata. RÓZSA: Az Ószövetség keletkezése, 133–134; PURY–RÖMER: A Pentateuchos-kutatás rövid története, 3–4.55.

1 RÓZSA: Az Ószövetség keletkezése, 133–134; PURY–RÖMER: A Pentateuchos-kutatás rövid története, 3–4.55.

2 RÓZSA: Az Ószövetség keletkezése, 134.

3 A mű angol nyelvű ismertetései közül lásd pl. BRIGGS: Baden, Joel S.: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, 75–76; PITKÄNEN: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, Joel S. Baden, 269–271; CARR: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, by Joel S. Baden, 150–154; STACKERT: Baden, Joel S.: J, E, and the Redaction of the Pentateuch. BEGG: Baden, Joel S.: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, 172.

nek, az elbeszélés folyamatosságának és diszkontinuitásának és mindkét oldal értelmezést kíván. A dokumentum-hipotézis tehát fennáll, és irodalmi magyarázattal szolgál a Pentateuchos ellentmondó jelenségeire, s figyelembe veszi a szöveg nyilvánvaló ellentmondásait és folytonosságait. A P és D források tudományos leírását csaknem általános konszenzus övezte egy évszázadon át. A jelenlegi tudományos kutatás területén számottevő vita tárgyát képezik azon kérdések, hogy a P és D független források, szerkesztői rétegek vagy azok egyesítése és vajon a P vagy D egy nagyobb irodalmi alkotás részeként tarthatók-e számon, amely Józsué könyvéig és azon túl terjed, illetve vannak-e papi vagy deuteronomista betoldások és átdolgozások a nem-papi és nem-deuteronomista anyagban (2. old.). A szerző hangsúlyozza, hogy az a módszer, amely segítségével a P forrást elkülönítjük a nem-papi anyagtól, azonos azzal, amely által az Elohista forrás elválasztható a Jahvistától. Emellett pedig az eredmények is szinte megegyeznek: a J és E nem kevésbé következetes a történelmi alapok és elbeszélő részletek folytonossága tekintetében, mint a P forrás. A P ugyan hosszabb, stílusa és szókészlete még inkább felismerhető, azonban akárcsak a többi dokumentumban, felfedezhetők benne ugyanazon alapvető elbeszélési jellegzetességek (3. old.).

A dokumentum-hipotézis mellett tett megállapításait Baden azzal összegzi, hogy már csak az elmúlt másfél évtizedben is egyértelműen látható, hogy a dokumentum-hipotézis irányadó mo-

dell marad a Pentateuchos-kritika számára, továbbá alapul szolgál a jelenlegi tudományos vita és exegézis terén is (3–4. old.).⁴ A dokumentum-hipotézis legalapvetőbb változata – négy forrás, egy redaktor – Baden meglátása szerint a bibliai szöveg valamennyi részletezett problematikája tekintetében világosabb és meggyőzőbb bármely más elméletnél. A szerző azon álláspontjának is hangot ad, mely szerint nem állhatunk meg a klasszikus elmélet egyszerű megismétlésénél. Az európai tudományos művekben megjelenő, Pentateuchosra vonatkozó új megközelítések az elmúlt évszázadban a dokumentum-hipotézist ért próbatételek eredményeiként jönnek létre, és az elmélet alapvetésének újraértékelését kívánják. Ez olyan kérdések megválaszolását teszi szükségessé, mint a források azonosításának és elkülönítésének alapja, a források közötti kapcsolat vagy a források természete, mint írott dokumentumok (4–5. old.).

2. Módszertani hibák a dokumentum-hipotézisben

Baden az előbbi okfejtés alapján a dokumentum-hipotézis alapszerkezetének elhagyását javasolja, érveit az elméletben fellelhető négy fő módszertani tévedéssel indokolja (5–8. old.):

2.1. A vizsgálat kiindulópontja kapcsán arra figyelmeztet, hogy a dokumentum-hipotézis legkorábbi fejlődési szakaszában számottevően nagyobb figyelmet kaptak a jogi szövegek, mint

⁴ Ezt támasztja alá, írja Baden, hogy a főbb ószövetségi bevezetések a dokumentum-hipotézis megállapításaira építenek a Pentateuchos-keletkezés leírása kapcsán, lásd például John J. Collins, Michael D. Coogan, Marc Z. Brettler, Ernest Nicholson, Alexander Rofé, Werner H. Schmidt, T. C. Vriezen, A. S. van der Woude.

az elbeszélések, ami önmagában nem meglepő, s nem kifogásolható, hiszen két évezredig a Pentateuchos mint „Törvény” volt ismert. Mindez azonban azt eredményezte, hogy a jogi szövegek tanulmányozásából levont következtetéseket másodlagosan vagy kellő módszertani reflexiók nélkül az elbeszélésekre alkalmazták. Ezt láthatjuk az izraeli vallástörténet wellhauseni rekonstrukciójánál, melynek alapja egyrészt, hogy a jogi szövegek szükségszerűen későiek, másrészt az ebből eredő forráselválasztás. Baden úgy vélekedik, hogy a Pentateuchos irodalmi problémája csak irodalmi eszközökkel közelíthető meg, így a dokumentum-hipotézisnek vissza kell térnie gyökereihez, hiszen egy irodalmi probléma megoldására szánt irodalmi megoldás nem történeti, vallási vagy kulturális elmélet.

2.2. A források azonosításának alapja kapcsán arra a törekvésre emlékeztet a szerző, mely a Pentateuchosban fellelhető elkülönülő forrásokat a terminológia, így például a Genesisben lévő istennevek alapján igyekezett kimutatni, s csúcspontját a korai 20. században érte el, szavak, kifejezések és fogalmak terjedelmes listáit rendelve egy-egy forráshoz. S megjegyzi, hogy a szigorú ragaszkodás e módszerhez gyakorta számtalan analitikai nehézséghez vezetett.

2.3. A források közötti hasonlóságok és különbségek. A dokumentum-hipotézist képviselő tudósok vizsgálatuk során abból az előfeltevésből indultak ki, hogy a különböző források elbeszélései alapvetően hasonlóak. Általánosan elfogadottá vált, hogy valamennyi esemény, mely a nagyobb elbeszélést egészíti ki, eredetileg jelen volt minden egyes forrásban és az ezeken az epizódokon belüli források lényegében ugyanazt a

történetet mondják el, ugyanazon módon, ugyanazon elbeszélésrészletekkel.

2.4. A redaktor szerepe. A nem-irodalmi megfontolások, a stílus és terminológia dominanciája és az egyre bonyolultabb szövegelemzés a redaktorra vonatkozó növekvő függőséghez vezetett, a számtalan forráskritikai nehézségre adott megoldásként. A redaktornak egyre aktívabb és aktívabb szerepet tulajdonítottak a szöveg fejlődését illetően. A szövegben fellelhető többszörös források felismerésének szükségszerű mellékhatása volt a redaktor, akinek személye nem az elmélet elsődleges jellegzetessége. Baden kiemeli, hogy a redaktor nem egy eszköz a forráskritikus számára, mely által igazolja vizsgálatát, hanem a vizsgálat szükséges következménye. A redaktornak tehát vissza kell térnie az őt megillető helyre az elméletben.

3. A J és E források kapcsolata és azok JE dokumentummá való összekapcsolása

Baden monográfiája a J és E források kapcsolatát és azok JE dokumentummá való összekapcsolását helyezi vizsgálódása fő tárgykörébe, melyet – amint látni fogjuk az egyes fő fejezetek esetén – több szemszögből is igyekszik feltárni. Irodalomkritikai alapon kívánja alátámasztani, hogy a klasszikus forráskritika alapvető álláspontjával szemben nincs meggyőző bizonyíték arra nézve, hogy a J és E forrást összekapcsolták egyetlen forrássá. Javaslatára szerint a források egyesítése egyidejűleg történt a P–D forrásokkal való összekapcsolással, egyetlen redakciós folyamat eredményeként, s így jött létre a Tóra ma is létező formája.

Az első fő fejezet a „JE tudományos eredetei” címet viseli, melyben a szerző, visszatekintve a 19. századi tudományos kutatásra, arra a megállapításra jut, hogy az összekapcsolt JE dokumentum elképzelése tulajdonképpen a tudományos munka véletlen eredménye, egy bizonyos módszer mellékterméke, amelyben a források elkülönítése a módszer korai alkalmazóinál megjelent. E fejezet szemléletesen tárgyalja olyan tudósok munkásságát, mint Herman Hupfeld, Karl Heinrich Graf, Abraham Kuenen, Julius Wellhausen, August Dillmann, Eduard Riehm (11–43. old.).

A második fejezet a JE és a dokumentumhipotézis 20. századi jelenlétét követi nyomon, melyben, Baden megállapítása szerint, az uralkodó forráskritikai elmélet tekintetében két fő irányvonal vázolható fel. Az egyik irányvonal elfogadja a wellhauseni modellt, egyúttal még távolabb igyekszik tekinteni, a szöveg kompozíciója történetére. Herman Gunkel, Gerhard von Rad, Martin Noth, Rudolph Smend, Otto Eissfeldt nevét említi a szerző e körben. A másik irányzat képviselői részben vagy egészében elutasítják a dokumentum-hipotézist, így például Paul Volz, Wilhelm Rudolph, Rolf Rendtorff, Brevard Childs és John Van Seters (45–98. old.).

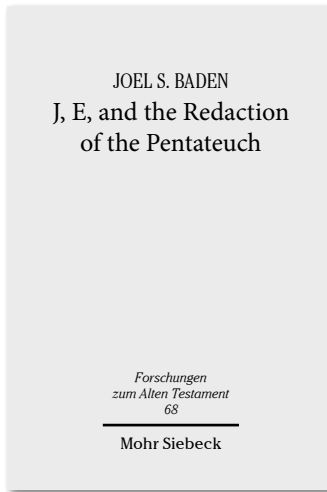
A harmadik fejezetben találjuk a szerző saját elméletének részletes, bibliai passzusokkal is alátámasztott taglalását, ahol a D forrás J és E forráshoz való kapcsolatát vizsgálja. Azon felvétést, mely szerint a D nem az össze-

kapcsolt JE dokumentumot használta, jóllehet csak a D egy részére nézve, de Kuenen is megfogalmazta művében (*Hexateuch*). Kuenen szerint a Deut 1–4 későbbi betoldás a könyvben és ezen első négy fejezet szerzője ismerte a J, az E forrást és az összekapcsolt JE-t (99. old.). E fejezetben tehát a szerző bizonyítani kívánja, hogy a D nem az egyesített JE szöveget követi, hanem az

önálló J és E forrásokat (elsődlegesen pedig az E-t) még külön irodalmi alkotásokként ismeri. A Deut 1–11-ben található történelmi visszatekintés minden egyes perikópája részletes elemzésre kerül, egyúttal bemutatva a D minden más szakaszát is, mely a Pentateuchos korábban elbeszélte eseményeire utal, továbbá az Exodus és Numeri vonatkozó megfelelő szakaszait. Ezen elem-

zést a szerző részletes forráskritikai elemzéssel is kiegészíti. Ezt követően a D forrás elbeszélését összehasonlítja a nem-deuteronomista forrásokkal, végül pedig az egyes elbeszélések vizsgálatának következtetéseként a szerző meghatározza, hogy a D szerzője pontosan mely részben használta a korábbi forrásokat (J és E) (104. old.).

Baden szerint a Deut-ban található Hóreb-narratíva (5Móz 4,10–14; 5,2–5,19–28; 9,8–21,25–10,5) a legmeggyőzőbb és legvilágosabb példája a deuteronomista függőségének a korábbi pentateuchosi forrásoktól. E versek jól példázzák, hogy a D szerzője, ahol csak teheti, az Exodus elbeszélését szóról szóra megőrzi, más esetekben pedig a változta-

tások egyértelműek és messzemenően indokolhatók.

A Baden által alkalmazott vizsgálati módszer a 5Móz 4,10–14 szakasza alapján szemléltethető, mely a Hóreb-hegynél történt események rövid áttekintése. A Deut-ban a kijelentés helyszíne a Hóreb, a többi forrás közül csak az E forrás jelöli meg szintén e helyszínt, míg másutt a Sínai-heggyel találkozunk (154. old.).⁵ A 5Móz 4,11a-val azonos elképzelést találjuk az 2Móz 19,17-ben, ahol Mózes kivezeti a táborból a népet és megállnak a hegy lábánál (lásd a fenti ábrán). A fent említett szakasz további versei esetében is hasonló következtetésre jut a szerző (154. 156–158. old.),⁶ mellyel bizonyítani kívánja, hogy a Pentateuchos nem fiatalabb a D-nél,

így a DeutG elé nem szánhatták (99–195; 197–207. old.).

A negyedik és ötödik fejezetben (209–254; 255–286. old.), a szerző a Pentateuchos redakciós folyamatát és a redaktor szerepét helyezi vizsgálódása előterébe. Főbb következtetései szerint a klasszikus forráskritikai elméletekben a redaktor meglehetősen túlterjeszkedett eredeti funkcióján. Baden szerint számos olyan szakaszt a JE forrás redaktorának tulajdonítottak a kritikusok, amelyek valójában jellegüket tekintve nem szerkesztői betoldások. A szerző figyelmeztet, hogy a múltbeli módszertani tévedéseket hátrahagyva, e szakaszok újraelemzése válik indokolttá, hogy megfelelő helyükre kerüljenek a különböző dokumentumokban (209;

5 Ez azonban nem bizonyítja egyértelműen a D-forrás E-nek való alárendeltségét, hiszen két különböző és össze nem függő forrás meríthetett ugyanazon tradícióból.

6 A 5Móz 4,11b-ben megjelenő gondolat szerinte visszavezethető az 2Móz 19,16-ra, mely leírja, hogy sűrű felhő támadt a hegyen. Itt tehát a Deuteronomium egyetlen verse az Exodus két versére utal, melyek egymást követik – jöllehet a Deut-ban más sorrendben – és mindkettő egyértelműen az E-forrással azonosítható. A 5Móz 4,12 szerint az Úr szól a néphez, kijelentve a Tíz Igét, a Dekalógust, a nép pedig nem látta őt, azonban a hangját hallotta. Az Elohistá egyik, ha nem éppen elsődleges szándéka a Dekalógus kinyilatkoztatása kapcsán, hogy az emberek hallják az Úr szavának hangját, és azáltal bízzanak Mózesben, mint igaz prófétában (2Móz 19,9). A nép előtt Mózes ezután mint próféta és mint az Isten és az ember közötti közvetítő is megjelenik, mivel félnek közvetlenül hallani Isten szavát (2Móz 20,18–19). E gondolat a 5Móz 4,12-ben is azonos hangsúllyal jelenik meg. Az Exodus Dekalógusa a nagyobb Hóreb-perikópa része az E forrásban. Friedman és Noth azon álláspontja, mely szerint a Dekalógus későbbi betoldás, Baden szerint nem tartható, hiszen a Dekalógus eltávolításával az E-elbeszélésben a nép megrettenése érthetlenné válik. A Dekalógus szövege önálló eredetét tekintve azonban elfogadhatjuk Friedman és Noth nézetét. Így a 5Móz 4,13-ban, amelyben az Úr kijelentette a Dekalógust Izraelnek, a D az E forrást követi eddig. Egyformán lényeges a kijelentés mellett a Dekalógus Jahveh általi felírása két kőtáblára (2Móz 24,12), e koncepció az E forrás sajátossága. A 5Móz 4,14-re vonatkozóan nem találunk kifejezett párhuzamot az Exodusban, de fontos annak vizsgálata, hogy a D szerzője hogyan változtatta meg a Hóreb-történet bemutatását. Az Exodusban a nép kérésére Mózes egyedül beszél az Úrral, miután ők hallották a Dekalógust. Mózes további rendelkezéseket kap az Úrtól: az 2Móz 20,23–23,22 törvényeit. Az E forrásban tehát ez a törvény valódi lényege, melyet a Hóreb-ben kapott a nép és ez az, amelyen a szövetség (2Móz 24,3–8) is alapszik. A Dekalógus kifejezett célja – bár törvény formájában adatott –, hogy a nép Mózesben mint prófétában bizzon, s ezt követi majd az igazi törvénykorpusz. A Deut szerint a Dekalógus után Jahveh törvényeket és rendelkezéseket ad Mózesnek, melyeket Kánaán földjén meg kell tartaniuk, melyet azután Mózes továbbad a népnek (5Móz 4,14). A deuteronomista számára e törvények nem a Szövetség Könyvét jelentik, hanem a 5Móz 12–26 törvénykönyvét. Összegezve: a D a Dekalógus kijelentése ideje és helye tekintetében az E-t követi, de az ezt követő törvények a Hóreb-hegytől Moábra kerülnek át, s nem Mózesnek adatnak át, hanem Mózes adja át a népnek. Tartalmát tekintve pedig a korábbi Szövetség Könyve hatályos és kiterjedtebb, későbbi változatát találjuk a Deuteronomista törvénykönyvben. Ilyen módon a 5Móz 4,14-ben a törvényadás folytatásának megfogalmazásával van dolgunk, amely jöllehet eltér az E-től, teljes egészében annak alárendelt.

253; 9–10. old.). A redaktor szerepéhez pedig körültekintő és megújult látásmóddal kell közelítenünk. Baden megjegyzi, hogy a redaktorra nem tekinthetünk azonosan a különböző források szerzőivel, hiszen a redaktor létét azon következtetés magyarázza, mely szerint a Pentateuchost több forrásból állították össze. Figyelembe véve, hogy a Pentateuchosban négy forrás található, és azok egyetlen művé lettek összekapcsolva, ebből logikusan az következik, hogy valakinek össze kellett illesztenie azokat (255. old.). Baden a redakciós módszerek példákkal történő bemutatása (dokumentumok összekapcsolása, egymást követő blokkok, egybefűzött szövegek, betoldások, egyesített versek) után arra a megállapításra jut, hogy valójában egyetlen szerkesztői módszer mutatható ki a Pentateuchos négy forrásában. Véleménye szerint ezek a megfigyelések – a klasszikus forráselmélet által feltételezett számos redaktoral szemben – egyetlen redaktor létét bizonyítják (285–286. old.).

A hatodik, záró fejezetben a J és E összekapcsolásának irodalmi és történelmi előfeltevéseit vizsgálja meg a szerző, s kimutatja, hogy sem nyelvilleg (J és E önálló formában létezett a D megírását megelőzően), sem elméletileg nem tartható fenn (287–303. old.). Végül, a mű fejezetszámozás nélküli utolsó részében a szerző az egyes fejezetek alapján összegzi következtetéseit (305–313. old.). Baden Ezsdrás és Nehémiás könyvében (Ezsd 7; Neh 8) vél felfedezni egy csekély utalást, mely a Tóra eredetére magyarázatul szolgál. Ezen igehelyek nézete szerint többek között bizonyítják a JE-dokumentum hiányát, hiszen ilyen dokumentum nem létezett, magyaráza-

tot adnak a négy forrásban megjelenő azonos szerkesztői módszerre, illetve arra, hogy ezek a dokumentumok egyetlen időpontban, egy redaktor által és egy cél érdekében lettek összekapcsolva, illetve kézenfekvő történelmi keretet nyújtanak mindennek (312. old.).

Említést érdemel Pitkänen ama felvetése, mely szerint Baden egyetlen redaktorra vonatkozó elmélete valójában inkább tekinthető dokumentum-hipotézis elleni álláspontnak, mint klasszikus forráskritikának.⁷ A Pentateuchos redakciójával foglalkozó egyik legkiemelkedőbb tudós, David Carr (Union Theological Seminary, New York) Baden könyvéhez írt recenziójában kritikai észrevételeinek ad hangot. Baden szerint a D (amit egységes kompozíciónak tekint) szerzője mind a J, mind az E forrást ismerte, azonban elővigyázatos volt azon tekintetben, hogy ne támaszkodjon e forrásokra. Carr ez alapján egy olyan írnot lát maga előtt, aki miközben írja a szöveget (Deuteronomium) és utánanéz az egyik tekercsnek (például a J-forrás a képek történetével), gondosan félreteszi azt, mielőtt hozzáfogna és másolna egy másikat (például az E-forrás a Jordánon túli összecsapás történetével). Baden D-írnoka jóllehet ismeri a J és E theofániájának és törvényadásának jellegzetes történeteit, mégis a J Sínai-elbeszéléseit kizárva ismerteti az eseményeket, amint az E-forrásban található (és fordítva). Carr úgy véli, hogy e szokatlan eljárásra nem ad meggyőző magyarázatot Baden, továbbá ezen elméletet látszik megcáfolni a növekvő szövegek léte is, mely inkább arra enged következtetni, hogy az írnotok a memorizált formában is őrzött, korábbi forrásokból újabb szö-

7 PITKÄNEN: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, 270.

vegeket hoztak létre, elegyítve és/vagy összhangba hozva, ahol szükséges. Carr kiemeli, hogy Baden Deuteronomium szövegeit vizsgáló eljárása kulcs lehet a Sínai-perikópa számos kérdésének feloldásához, továbbá a korábbi művekre való hivatkozások (Schwartz, Haran és sokan mások) is további figyelemre tarthatnak számot. A könyv legproblematisabb pontjaként Carr arra mutat rá, hogy a mű sajnálatos módon nélkülözi a kortárs európai tudományos kutatás (különösen a le nem fordított, német nyelven megjelent Pentateuchossal foglalkozó művek) bemutatását.⁸

„A Pentateuchos miért inkohereus? Ez a szöveg-kompozíció körében felmerülő valamennyi kritikai vizsgálódás vezető kérdése és a dokumentum-hipotézis a legegyszerűbb és legjobb válasz e kérdésre” – fogalmaz Joel S. Baden egy másik, a témában 2012-ben megjelent művében („The Composition of the Pentateuch: Renewing the Documentary Hypothesis, 2012). A régebbi és kortárs tudományos munkák kritikai vizsgálata révén, a szerző a Pentateuchos-keletkezés klasszikus modelljét alapjaiban vizsgálja felül, annak új irányt adva. A könyvben felvonultatott esettanulmányokat (egy-egy sajátos bibliai szöveg) elméleti fejezetek követik, melyek által a szerző a Pentateuchos kutatástörténetének kritikai bevezetőjét tárja az olvasó elé. A források azonosítása, meghatározása kapcsán a korábbi elméletekkel szemben, Baden vizsgálata során az elbeszélés történeti állításait helyezi előtérbe, így a stílus, a téma és a teológia másodlagos szerepet kap. Hangsúlyozza, hogy a Pentateuchos-kompozíció

vizsgálata irodalmi feladat, tehát nincs köze az ősi izraelita vallás fejlődése rekonstruálásának wellhauseni modelljéhez. Baden nem foglalkozik a forrásokban lévő különböző rétegekkel és az általa tárgyalt dokumentum-hipotézis a szöveg utolsó előtti formájára tekint – amellyel az összeállító dolgozott, amikor e négy forrást összekapcsolta. Az összeállító nem teológiai érdeklődésű szerző vagy redaktor. Csupán egyetlen összeállító volt, s az ő munkája teljesen irodalmi. Baden tehát hangsúlyozza, hogy a dokumentum-hipotézis egy irodalmi megoldás egy irodalmi problémára, nem kevesebb vagy több annál.⁹

4. Összegzés

Wellhausen elmélete óta elfogadott a Pentateuchos keletkezésére nézve a négy forrás (J, E, D, P) létezése, amelyeket a szerkesztők folyamatosan összekapcsoltak, létrehozva a mű mai formáját. Albert de Pury szerint a következő irányzatokra utalhatunk. A tudósok egy köre máig a Pentateuchos-kutatás alapjának tekinti a dokumentum-hipotézist (többek között L. Schmidt, W. H. Schmidt, Scharbert, Kohata, Kreuzer, Berge, Ruppert), míg mások elismerve ugyan a dokumentum-hipotézis létjogosultságát, azon belül új utakat keresnek (Weimar, Zenger, Vermeylen, Peckham). Megint mások a J fogságra vagy fogság utánra való datálása mellett foglalnak állást (Schmitt, Rose, Van Seters, Whybray), végül pedig akadnak olyanok is, akik elutasítják a források keresését a Pentateuchosban (Rendtorff, Blum).⁹

⁸ CARR: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, 153–154.

⁹ PURY: Yahwist („J”) Source, 1017–1018; felsorolását további adatokkal egészíti ki RENDTORFF: Directions in Pentateuchal studies, 53–54.

Olvasva Baden monográfiáját, a következő főbb célkitűzések rajzolódnak ki: a J és E soha nem került összekapcsolásra egy JE dokumentumba; mind a J, mind az E léteztek; egymástól elkülönülten léteztek; függetlenek egymástól; lényegileg folyamatos, összefüggő elbeszélések és nem pusztán e két forrás, hanem mind a négy egyetlen redaktor által, egy adott időben lett összekapcsolva (11. old.). A források egyesítésének történetileg feltételezett időpontjaként Baden az egyedülálló, izraelita törvénykönyv Perzsa Birodalom általi jóváhagyását jelöli meg (312–313. old.).

Jelenleg ez a wellhauseni négyes forráselmélethez legközelebb álló felfogás, bár a források összekapcsolása terén

egy lényegesen leegyszerűsített formája ez.

Baden írása is jól szemlélteti számunkra, hogy a mégoly különböző és eltérő súlypontozású elméletek számos vizsgálódása és eredménye is előremutatónak bizonyul, hiszen iránymutatásul szolgálhat a további elgondolások megalapozása, kidolgozása tekintetében. Megfontolandó tehát a biblikus kutatások művelői számára, hogy e modellekre nem mint alternatívákra, hanem mint egymással kölcsönös és dinamikus kapcsolatban álló megközelítési módokra tekintsenek a bibliai szövegvizsgálat során.

Moldván Edit

Felhasznált irodalom

- BEGG, C. T.: Baden, Joel S.: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, in: *Old Testament Abstracts* 33 (2010), 172.
- BRIGGS, R. S.: Baden, Joel S.: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, in: *JSOT* 34/5 (2010), 75–76.
- CARR, D.: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, by Joel S. Baden, in: *RBL* 13/12 (2010), 150–154.
- PITKÄNEN, P.: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, Joel S. Baden, in: *EQ* 83/3 (2011), 269–271.
- PURY, A. DE: Yahwist („J”) Source, *ABD* 6, New York, Doubleday, 1992, 1017–1018.
- PURY, A. DE–RÖMER, T.: A Pentateuchos-kutatás rövid története, Budapest, Budapesti Református Teológiai Akadémia, 1994.
- RENDTORFF, R.: Directions in Pentateuchal studies, in: *Current in Research: Biblical Studies* 5 (1997), 53–54.
- RÓZSA, H.: Az Ószövetség keletkezése I., Szent István Társulat, Budapest, 1999.
- STACKERT, J.: Baden, Joel S.: J, E, and the Redaction of the Pentateuch, in: *JHS* 9 (2009), elérhető: http://www.jhsonline.org/reviews/reviews_new/review416.htm, letöltés dátuma: 2014. szeptember 20.
- VOGELS, W.: Joel S. Baden, The Composition of the Pentateuch: Renewing the Documentary Hypothesis, in: *CBQ* 75/1 (2013), 111–112.